

ĐỔI MỚI CÁCH THỨC TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM LÀNG NGHỀ TRONG NHÀ TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG VÙNG ĐỒNG BẰNG SÔNG HỒNG

LUƠNG THỊ HÀNG MY

Email: luonghangmy@gmail.com

Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

INNOVATE THE WAY OF ORGANIZING EXPERIENCE ACTIVITIES CRAFT VILLAGE IN HIGH SCHOOL RED RIVER DELTA

TÓM TẮT

ABSTRACT

Giáo dục thẩm mỹ thông qua hoạt động nghệ thuật là phương thức quan trọng để phát huy giá trị văn hóa truyền thống, hình thành những phẩm chất, nhân sinh quan, củng cố hệ giá trị văn hóa truyền thống cho học sinh, trong đó có hoạt động trải nghiệm làng nghề. Từ hoạt động trải nghiệm làng nghề, học sinh là người thiết kế, tổ chức và thực hiện các hoạt động, tích cực hóa bản thân, khám phá, điều chỉnh bản thân, phát huy vốn kinh nghiệm cá nhân, biết phát hiện sở trường, năng lực của mình, góp phần cùng nhà trường có những định hướng nghề nghiệp phù hợp cho tương lai. Hiện nay, chưa có mô hình thực nghiệm nào về tổ chức giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề hoàn chỉnh để làm khuôn mẫu cho các đơn vị học tập. Có thể áp dụng mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống gắn với làng nghề ngay tại trường học. Đổi mới nội dung, phương hướng giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề hiện nay là cần thiết. Giáo dục thông qua hoạt động trải nghiệm là một hình thức tổ chức dạy học trong đó người dạy khuyến khích người học tham gia trải nghiệm thực tế, đề cao việc hình thành năng lực người học thông qua thực tiễn, phù hợp với quy luật về tâm lý đối với việc hình thành và phát triển nhân cách cho học sinh.

Từ khóa: Giáo dục giá trị; hoạt động trải nghiệm làng nghề; giáo dục thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề

Traditional cultural value education is an important way to promote the value of traditional culture, form qualities and outlook on life, and strengthen the traditional cultural value system for students. including craft village experience activities. From Craft Village experience activities, students are the ones who design, organize and carry out activities, active themselves, discover, adjust themselves, promote personal experience, and know how to discover their interests. school and their abilities, contributing to helping the school have appropriate career orientations for the future. Currently, there is no experimental model on organizing traditional cultural value education through complete Craft Village experience activities to serve as a model for learning units. The traditional cultural value education model associated with Craft Villages can be applied right at school. Innovating the content and direction of educating traditional cultural values through craft village experience activities is now necessary. Education through experiential activities is a form of teaching organization in which teachers encourage learners to participate in practical experiences, promoting the formation of learners' capacity through practice, in accordance with the laws of psychology for the formation and development of students' personality.

Keywords: Value education; Craft Village experience activities; Education through craft village experience activities

EDUCATION

Đặt vấn đề

Mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho học sinh phổ thông thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề được hiểu là tổ chức các hoạt động giáo dục mà trong đó dưới vai trò tổ chức, điều khiển của người dạy, học sinh được trực tiếp tìm hiểu, quan sát, thăm quan, được thử làm các sản phẩm làng nghề, được thuyết trình, được tham gia thi tìm hiểu về làng nghề, sản phẩm làng nghề, từ đó nắm bắt và hiểu được giá trị truyền thống, lịch sử văn hóa của địa phương, của dân tộc.

1. Vai trò của mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho học sinh phổ thông thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề

Mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho học sinh phổ thông thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề được hiểu là tổ chức các hoạt động giáo dục mà trong đó dưới vai trò tổ chức, điều khiển của người dạy, học sinh được trực tiếp tìm hiểu, quan sát, thăm quan, được thử làm các sản phẩm làng nghề, được thuyết trình, được tham gia thi tìm hiểu về làng nghề, sản phẩm làng nghề, từ đó nắm bắt và hiểu được giá trị truyền thống, lịch sử văn hóa của địa phương, của dân tộc. Thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề, học sinh được trực tiếp tham gia vào các hoạt động tổ chức sản xuất, được tương tác với nghệ nhân, với sản phẩm nghề thủ công; hình thành tri thức về giá trị văn hóa làng nghề, hình thành văn hóa thưởng thức nghệ thuật, nắm được mối liên hệ giữa văn hóa truyền thống và hiện đại, từ đó học sinh có thể vận dụng vào đời sống cá nhân và xã hội. Từ hoạt động trải nghiệm làng nghề, học sinh là người thiết kế, tổ chức và thực hiện các hoạt động, tích cực hóa bản thân, khám phá, điều chỉnh bản thân, phát huy vốn kinh nghiệm cá nhân, biết phát hiện sở trường, năng lực nổi trội của mình, góp phần cùng nhà trường có những định hướng nghề nghiệp phù hợp cho tương lai.

Mô hình giáo dục trải nghiệm tại các làng nghề là địa chỉ để giúp bồi đắp lòng tự hào dân tộc, tình yêu nước, sự tin tưởng, để học sinh có bản lĩnh, trí tuệ, từ đó học tập, rèn luyện, phấn đấu, tiếp bước con đường cha ông ta đã gây dựng. Nội dung các bài học trong mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề được giảng dạy ngay tại địa chỉ cho phép học sinh trải nghiệm thực tiễn, khơi gợi hứng thú học tập. Các em có thể cảm nhận, phân tích, đánh giá dựa trên sự việc, hiện tượng thực. Nhờ đó, ngoài tiếp nhận tri thức, học sinh được giáo dục trách nhiệm duy trì, gìn giữ, phát huy và quảng bá những giá trị truyền thống tốt đẹp. Mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề tại các địa phương sẽ ngày càng thuận lợi hơn khi có chương trình giáo dục địa phương, được xây dựng gắn với các vùng miền,

huyện, thành, thị. Điều này vừa giúp nâng cao giá trị, chất lượng văn hóa trong cộng đồng, vừa gắn với các phong trào xây dựng thiết chế văn hóa, xây dựng nông thôn mới. Giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề là một việc làm có ý nghĩa và mang tính giáo dục cao. Tạo điều kiện đưa các hoạt động lao động mang tính chất thủ công tinh xảo đến với thế hệ trẻ, để hiểu biết và nuôi dưỡng, phát triển lòng tự hào về các di sản truyền thống và tình yêu quê hương đất nước, từ đó đặt nền móng cho sự bảo tồn và phát huy giá trị di sản một cách hiệu quả và bền vững.

2. Những khó khăn trong xây dựng mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho học sinh phổ thông thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề vùng Đồng bằng sông Hồng

2.1. Tổng quan về làng nghề vùng Đồng bằng sông Hồng

Theo số liệu của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn đến hết năm 2014, cả nước có khoảng 5.096 làng nghề, số làng nghề truyền thống được công nhận theo tiêu chí của Chính phủ là 1.748 làng nghề. Các làng nghề tập trung chủ yếu tại vùng ĐBSH, tỷ lệ các xã có làng nghề của vùng ĐBSH (gần 50%) và vùng Bắc Trung Bộ và Duyên hải miền Trung là 25%; đồng bằng sông Cửu Long chiếm 12% các vùng khác chiếm 13%¹.

Trong tổng số làng nghề của toàn vùng, TP. Hà Nội là địa phương có nhiều làng nghề nhất, với 1.350 làng nghề và làng có nghề (tăng 70 làng nghề so với năm 2010), chiếm gần 57% tổng số làng nghề của vùng ĐBSH, còn địa phương có số làng nghề ít nhất là Quảng Ninh, chỉ có 20 làng nghề, chiếm 0,24% tổng số làng nghề của vùng ĐBSH (xem bảng 1).

TT	Tên địa phương	Số lượng làng nghề	Số làng nghề được công nhận
1	Hà Nội	1.350	287
2	Vĩnh Phúc	77	22
3	Bắc Ninh	62	42
4	Quảng Ninh	20	07
5	Hải Dương	65	61
6	Hải Phòng	60	15
7	Hưng Yên	62	30
8	Thái Bình	245	233
9	Hà Nam	163	52
10	Nam Định	128	51
11	Ninh Bình	215	75
	Tổng cộng	2.447	875

Bảng 1. Số làng nghề vùng đồng bằng sông Hồng tính đến năm 2020 Nguồn: Tổng hợp từ báo cáo của các địa phương vùng Đồng bằng sông Hồng

Đặc trưng cơ bản của làng nghề vùng Châu thổ sông Hồng là sản xuất thủ công, công cụ lao động chính của nghệ nhân và người thợ là đôi bàn tay được tích

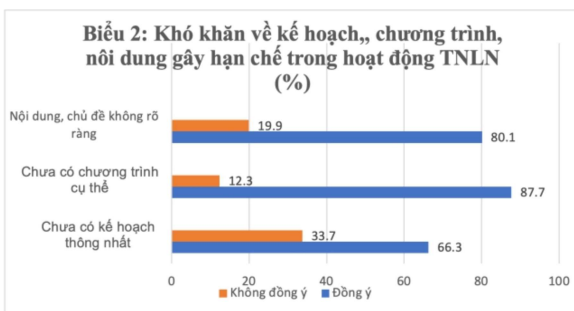
EDUCATION

lũy qua nhiều thế hệ cùng với các dụng cụ, thiết bị đơn giản, do đó, công nghệ sản xuất của hầu hết các làng nghề mang tính thủ công, truyền thống lâu đời. Các làng nghề từ lâu đã có vai trò quan trọng trong đời sống vật chất cũng như đời sống tinh thần đối với người dân Việt. Làng nghề không những góp phần phát triển kinh tế - xã hội của địa phương mà còn là nơi lưu giữ những tinh hoa văn hóa lâu đời.

2.2. Những khó khăn trong xây dựng mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho học sinh phổ thông thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề vùng Đồng bằng sông Hồng

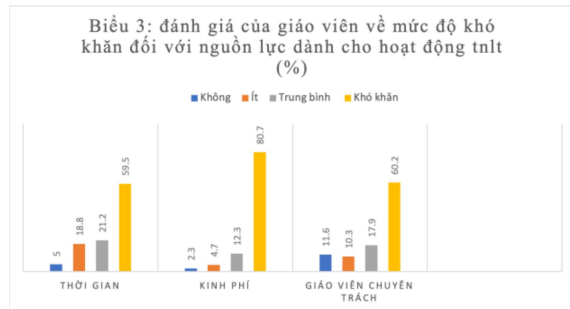
Hiện nay, chưa có mô hình thực nghiệm nào về tổ chức giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề hoàn chỉnh để làm khuôn mẫu cho các đơn vị học tập, bên cạnh đó quy định chung làm khung pháp lý cho hoạt động này tại các nhà trường cũng chỉ chung chung, dựa trên quy định chưa cụ thể của Bộ Giáo dục về các hoạt động giáo dục trải nghiệm. Theo đó, các giáo viên và nhà trường áp dụng tùy theo điều kiện cụ thể, mặc dù tính linh động nhưng khi sinh những tình huống thực tế, các giáo viên và nhà trường đều lúng túng. Kết quả nghiên cứu, khảo sát: 61 giáo viên, 350 học sinh khối 10 và khối 11 tại các trường trung học phổ thông (THPT) ở các tỉnh, thành phố: Thành phố Hà Nội; Thái Bình, Nam Định, Ninh Bình của tác giả trên cho thấy 90,2% giáo viên đồng ý với vấn đề chưa có mô hình thực nghiệm là nguyên nhân dẫn đến khó khăn trong tổ chức thực hiện, 88,5% cho rằng chưa có quy định cụ thể gây ra ảnh hưởng đến chất lượng và quá trình thực hiện.

Kế hoạch, chương trình và nội dung, chủ đề tổ chức hoạt động trải nghiệm làng nghề chưa rõ ràng. Đây là khó khăn mà hầu hết các giáo viên được phỏng vấn, khảo sát đều có chung nhận định. Tỷ lệ đồng ý rất cao: chưa có kế hoạch thống nhất từ đầu năm học chiếm 66,7 % giáo viên đồng ý; chưa có chương trình hoạt động cụ thể: 87,7%; nội dung chủ đề hoạt động không rõ ràng: 80.1%.

Nguồn lực dành cho hoạt động trải nghiệm làng nghề còn eo hẹp. Việc giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề cho học

sinh THPT vùng đồng bằng sông Hồng hiện nay rất thiếu nguồn lực. Khảo sát trên ba chỉ tiêu: thời gian, kinh phí và giáo viên chuyên trách cho tổ chức hoạt động trải nghiệm làng nghề của một số trường đã từng tổ chức hoạt động theo mô hình này cho thấy, tỷ lệ giáo viên trả lời khảo sát đều có kết quả đánh giá rất khó khăn trong các chỉ tiêu này, chiếm trên 50% số người được khảo sát (biểu 3). Đây cũng chính là nguyên nhân dẫn đến việc tổ chức hoạt động trải nghiệm làng nghề cho học sinh THPT vùng đồng bằng sông Hồng thiếu hiệu quả và chưa phát huy hết tác dụng tích cực của nó.

3. Một số giải pháp nhằm đổi mới cách thức tổ chức hoạt động trải nghiệm làng nghề trong nhà trường Trung học phổ thông vùng đồng bằng sông Hồng

Giáo dục giá trị văn hóa truyền thống là phương thức quan trọng để phát huy giá trị của văn hóa dân tộc. Thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề, học sinh nhận thức một cách khoa học các giá trị, chuẩn mực đạo đức từ đó điều chỉnh hành vi của mình cho phù hợp yêu cầu của xã hội. Trong hoạt động trải nghiệm làng nghề, yêu cầu cơ bản là coi trọng giáo dục giá trị văn hóa truyền thống. Đây là câu nói thể hệ học sinh với quá khứ, đề tiếp thêm sức mạnh cho họ trong việc giữ gìn và phát huy những giá trị quý báu của ông cha ta, đồng thời cũng tạo ra “cơ chế phòng ngừa, khả năng miễn dịch” với những yếu tố phi thẩm mỹ ngoại lai. Có thể áp dụng mô hình giáo dục giá trị văn hóa truyền thống gắn với làng nghề ngay tại trường học. Với các dụng cụ lao động, trang thiết bị phục vụ sản xuất ngay tại trường do người dân địa phương đóng góp để xây dựng nên không gian văn hóa làng nghề sinh động, phong phú, góp phần hỗ trợ tích cực trong giáo dục và giữ gìn bản sắc văn hóa tốt đẹp dân tộc. Nhà trường gắn với việc tổ chức các hoạt động ngoại khóa, lồng ghép các hoạt động sản xuất, biểu diễn để các em được hòa mình vào không gian văn hóa của các làng nghề. Vào các ngày lễ, ngày hội của địa phương, các cuộc thi được tổ chức như: Tìm hiểu về làng nghề; Một ngày ở làng nghề; Thi viết về giá trị văn hóa truyền thống làng nghề.

Để thực hiện được điều này, chúng ta phải kết hợp ba quá trình: giáo dục, tự giáo dục và giáo dục lại; Ba

EDUCATION

quá trình này có quá trình gắn bó với nhau. Giáo dục giá trị văn hóa truyền thống là trách nhiệm của gia đình, nhà trường và xã hội, ba chủ thể này có vai trò khác nhau, do vậy phải có biện pháp giáo dục khác nhau sao cho có hiệu quả và phối hợp chặt chẽ cả ba chủ thể. Quá trình giáo dục chỉ đạt kết quả cao nhất khi nó trở thành quá trình tự giáo dục, tự đào tạo, tự rèn luyện về trí tuệ, thể lực của mỗi con người, vì vậy phải làm thế nào để quá trình giáo dục văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề trở thành quá trình tự giáo dục, tự rèn luyện của mỗi cá nhân, phát huy tính tích cực cá nhân trong việc tự hoàn thiện nhân cách, bồi dưỡng những phẩm chất tốt đẹp của học sinh THPT trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay. Đổi mới nội dung, phương hướng giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề hiện nay cần chú ý mấy điểm sau:

Một là: đa dạng hóa các hoạt động tuyên truyền nâng cao nhận thức về hoạt động trải nghiệm làng nghề, tăng cường các hoạt động tuyên truyền trong các buổi sinh hoạt ngoại khóa, chào cờ đầu tuần để phổ biến đến học sinh. Bên cạnh đó, Ban giám hiệu các trường THPT cần chỉ đạo giáo viên chủ nhiệm, Đoàn Thanh niên trong nhà trường lồng ghép các nội dung hoạt động phong trào gắn với hoạt động trải nghiệm làng nghề.

Hai là: phải đổi mới các môn học liên quan như: văn học, lịch sử, giáo dục công dân; Đổi mới và sự hội nhập kinh tế quốc tế của đất nước đang mở ra những điều kiện và yêu cầu phát triển mới, đồng thời tác động đến nhận thức của mỗi cá nhân đối với những vấn đề kinh tế, chính trị, văn hoá, xã hội của quốc gia và quốc tế, tác động đến quá trình hình thành hệ giá trị văn hóa, thẩm mỹ của chính các học sinh sau này. Đây là yếu tố then chốt trong giáo dục giá trị văn hóa truyền thống, trong việc hướng họ tới cái đúng, cái thiện, cái đẹp, từ đó học sinh nhận thức đúng về mục đích sống, lý tưởng sống, nhận thức được những giá trị văn hóa nào là những giá trị đích thực, biết đấu tranh với những cái phản giá trị văn hóa, sống có lý tưởng hướng đến cái chân - thiện - mỹ.

Ba là: cần áp dụng nhiều phương pháp, thực hiện tốt nguyên lý giáo dục “Học đi đôi với hành, giáo dục kết hợp với lao động sản xuất, nhà trường gắn liền với xã hội”. Quá trình dạy học phải trở thành quá trình dạy - tự học sao cho đạt được sự “cộng hưởng” giữa thầy và trò thông qua các phương pháp cụ thể như thuyết trình kết hợp với vấn đáp, trực quan, nêu vấn đề, yêu cầu và tổ chức kiểm tra sinh viên đọc sách, xử lý tình huống, tổ chức thảo luận, luyện tập - thực hành... Cần trang bị các phương tiện giảng dạy hiện đại hỗ trợ việc dạy và học làm cho giờ học thêm sinh động, phong phú, nội dung sâu sắc. Lồng ghép các nội dung

giáo dục giá trị văn hóa truyền thống thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề với các môn học khác và trong các hoạt động của nhà trường như các hoạt động văn nghệ, các phong trào hoạt động của học sinh, các cuộc thi, hoạt động dã ngoại, tăng cường đưa sinh viên đi tham quan di tích lịch sử; Đặc biệt, gắn với hoạt động hướng nghiệp cho học sinh. Tại các nhà trường, học sinh không chỉ thực hiện thuần túy các nhiệm vụ học tập mà họ còn tham gia các hoạt động tập thể, do vậy nhà trường phải lồng ghép nội dung này qua các phong trào này sẽ thu được kết quả cao trong việc giáo dục nhằm củng cố nhận thức, hình thành niềm tin, rèn luyện kỹ năng... để xây dựng và định hướng nghề nghiệp cho các em, bởi thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề, học sinh có thể lựa chọn nghề nghiệp tương lai cho mình ngay chính trong các nghề truyền thống của làng nghề.

Bốn là: vận dụng linh hoạt các hình thức tổ chức hoạt động trải nghiệm làng nghề trong giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho học sinh tại các trường THPT. Ngoài việc đổi mới phương pháp, các trường cần phải tổ chức các hình thức hoạt động trải nghiệm làng nghề một cách linh hoạt, phù hợp với điều kiện thực tiễn của nhà trường và đặc thù địa phương.

Năm là: tăng cường tích hợp giữa hoạt động trải nghiệm làng nghề với Giáo dục địa phương và các bộ môn khác như lịch sử, văn học, giáo dục công dân, hoạt động phong trào của Đoàn, Đội trong nhà trường. Theo Hướng dẫn số 73/HD-BGDĐT-BVHTTDL ngày 16/01/2013 của liên Bộ GDĐT - Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch thì việc dạy học tích hợp hiệu quả tận dụng sử dụng kiến thức về di sản văn hóa địa phương trong việc tổ chức dạy học liên môn vào các hoạt động giáo dục văn hóa thông qua hoạt động trải nghiệm làng nghề rất phù hợp với hình thức giáo dục này. Do đó, cần tích hợp trong nội dung giáo dục địa phương là những vấn đề cơ bản hoặc thời sự về văn hoá, lịch sử, địa lí, kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp... của địa phương bổ sung cho nội dung giáo dục theo qui định chung thống nhất trong cả nước, nhằm trang bị cho học sinh những hiểu biết về nơi sinh sống, bồi dưỡng cho học sinh tình yêu quê hương, ý thức tìm hiểu và vận dụng những điều đã học để vận dụng vào thực tiễn ở địa phương.

Sáu là: tăng cường đầu tư cơ sở vật chất, phương tiện cho các nhà trường nhưng phải đảm bảo tính cập nhật, thực tế, phù hợp với đời sống hàng ngày và hấp dẫn, thu hút học sinh tham gia hoạt động trải nghiệm làng nghề. Cố gắng tránh sự vay mượn giả tạo, “gắp đầu làm đuôi” một cách tùy tiện làm mất tính khoa học, xa rời thực tế và không hấp dẫn, không thu hút học sinh. Kêu gọi sự hỗ trợ từ chính các doanh nghiệp địa phương tại các làng nghề, bởi chính học sinh

EDUCATION

THPT là đối tượng bổ sung nguồn nhân lực cho các doanh nghiệp tại các làng nghề trong tương lai.

Kết luận

Giáo dục thông qua hoạt động trải nghiệm là một hình thức tổ chức dạy học trong đó người dạy khuyến khích người học tham gia trải nghiệm thực tế, đề cao việc hình thành năng lực người học thông qua thực tiễn, phù hợp với quy luật về tâm lí đối với việc hình thành và phát triển nhân cách cho học sinh. Qua trải nghiệm, sẽ tăng cường hiểu biết, phát triển kỹ năng, định hình các giá trị sống và phát triển tiềm năng bản thân, tiến tới có đóng góp tích cực cho cộng đồng và xã hội. Để mô hình này ngày càng hoàn thiện, cần phải thực hiện đồng bộ các giải pháp đổi mới trong xây dựng mô hình và cách thức tổ chức hoạt động trải nghiệm làng nghề trong nhà trường mới có thể mang lại hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1. Dương Bá Phương (2001), *Bảo tồn và phát triển làng nghề trong quá trình công nghiệp hóa*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.**
- 2. Đinh Thị Kim Thoa (2014), *Hoạt động trải nghiệm sáng tạo - góc nhìn từ lí thuyết “Học tập trải nghiệm”*. Kì yếu hội thảo quốc gia “Hoạt động trải nghiệm sáng tạo trong nhà trường phổ thông”, Bộ Giáo dục và đào tạo**
- 3. Đỗ Việt Hùng (2016), “*Phát triển công nghiệp làng nghề vùng Đồng bằng sông Hồng*”, *Luận án Tiến sĩ, Học viện Khoa học Xã hội*.**
- 4. Jennifer A. Moon (2013). *A Handbook of Reflective and Experiential Learning: Theory and Practice*. Published by Routledge Falmer, Canada.**